

En Stockholmsresa

för 100 år sedan

På 1950-talet hade jag fotvård i Mora. En dag kom Kall-Karin från Bergkarlås in till mig och ville ha hjälp mot någon fotkrämpa. Hon var klädd i sin vackra Mora-dräkt. Hon var rosig och varm och såg frisk och glad ut. Ändå hade hon fyllt åttiotvå år. Hon var född på Sollerön år 1866, berättade hon, och hade hunnit med ett mycket växlingsrikt liv. Det var så roligt att höra henne berätta om sin barn- och ungdom. Bäst minns jag hur hon berättade om en vandring till Stockholm, som hon gjort tillsammans med sin mor och sina tre syskon, när hon var tre år och på det fjärde.

Hennes mor hette Bugånis Margit Olsdotter och var född i Bodarna på Sollerön. Hon var enligt egen utsago född »tri triär«, d.v.s. den 1/3 1833. Hon hade blivit änka tidigt, endast trettiofemårig, och hade fyra små barn att försörja. De bodde hos åldriga släktingar, och det var knappt om både mat och pengar. Det var vanligt då, att man tog barnen med sig och begav sig till Stockholm på herrarbete, vanligen trädgårdsarbete. Hennes grannar och vänner rådde henne att också göra så, och eftersom det var den enda möjligheten att försörja sig och barnen, beslöt hon att lyda deras råd.

Nedresan mindes inte Karin så mycket av. Ibland fick de åka någon kortare sträcka med någon skjutsbonde, men mest fick de traska och gå. För att spara sina skor måste de gå barfota, och hon mindes hur hennes mor fick bära henne långa sträckor. Hennes äldsta bror, som var tolv år, fick också bära henne, men ibland sa han: »Nu orkar jag inte längre, utan nu får du gå!« och så gick hon, fast fötterna sved. På nätterna fick de sova i något stall eller dyl. och så småningom kom de ändå till Stockholm.

— Den sommaren blev så lång, så lång. De bodde i ett rum innanför en snickarverkstad på Söder, och där inne var de och lekte alla dagar de inte kunde följa sin mor till de kyrkogårdar och trädgårdar, där hon arbetade. — »Jag har aldrig längtat till Stockholm sen, för den sommaren jag var där längtade jag så väldigt hem till Sollerön. Jag har aldrig låtit övertala mig att fara dit, för den ändlösa sommaren glömmar jag aldrig.«

Kall-Kari

När det äntligen blev höst och de skulle gå hem igen, var det så regnigt och kallt, att de måste ha skorna på. — Hon mindes särskilt Upplands-slätten. Det var så ruggigt, det regnade och blåste hårt. När det började skymma, bad hon att få stanna och vila: »Kan vi inte gå in och värma oss någonstans?» — »Här finns ju ingenstans att gå in!» — Men mot kvällen kom de fram till en stor bondgård. »När de som bodde där fick se oss, trodde de att vi var tattare och stängde dörren mitt för näsan på oss. Det hjälpte inte hur vi knackade, vi ville ju bara bo i stallet, men de öppnade inte för oss, utan vi måste fortsätta.«

Till slut kom de fram till en herrgårdsliknande byggnad med en lång allé framför. Mor sa: »Göm er här i diket, medan jag går in och frågar!» De gjorde så, och mor gick in i den stora bondgården. — »Jag har några småbarn ute vid vägen, kan de inte få ligga inne i lagården i natt, eftersom det regnar så!» — Jo, de skulle väl få det, eftersom vädret var så ruskigt. Men när de fick se Lill-Karin, bestämdes det, att hon skulle få ligga mellan bonden och hans hustru i sängkammaren. — »Aldrig i mitt liv har jag legat så fint och sovit så skönt. Det var så trångt, men den goa värmen glömmet jag aldrig!»

Nästa dag fortsatte de, gick ibland och fick åka någon stump ibland. Till slut kom de fram till Insjön, och därifrån gick båt till Soll. Mor frågade kaptenen vad det skulle kosta för henne och barnen att få åka med. Hon mindes inte summan, men mor sa: »Det har jag nog inte råd med, utan vi får nog försöka att gå hem.« — Kaptenen såg först på henne och sedan på barnen. — »Jag kan ju ta den där skinnjackan du har där i stället för betalning.« — Det var fars gamla skinnjacka, som varit med hela tiden. Hon såg på den och hade svårt att skiljas från den, men hon var glad att få fara på båten hem med barnen, och så lämnade hon den ifrån sig.

När de omsider kom fram till Sollerön, blåste det så hårt, att de inte kunde landa där utan fortsatte till Mora-sidan. Därifrån skulle de gå hem, men när de kom till Isunda och skulle ta roddbåten över, blåste det fortfarande så hårt, att de inte kunde komma över, utan de sov under en gran till nästa morgon. När de till slut kom hem till släktingarna och fick riktig mat och varm mjölk, då kändes det, som om hon hade kommit till himlen. Men salt sill och vattvälling, det hade hon svårt att äta på gamla dar, för det hade varit deras nästan ständiga föda under den långa sommaren i Stockholm.

Kall-Karin bodde sen hemma hos mor, tills hon »gått för prästen.« Så kom hon som piga till Mora Noret, och där träffade hon den som blev hennes man, Pers Lars Ersson i Bergkarlås. Med honom fick hon sen åtta barn, av vilka sonen Jannes Pers ännu lever, minnesgod och klartänkt, och kan berätta om sin mor.

När Karin tog adjö av mig, sade hon: »Om jag får leva och Gud vill, så kommer jag tillbaka i höst!« Men det var både första och sista gången jag såg henne.

Gun Bouvin,
Rättvik

Kall Karins mor, Bugånis Margit, var av den ansedda Bugånis-släkten, med vilken många solleröbor räknar släktskap. På faderns sida fanns klockare i flera led, och morfadern var nämndeman. Men när Margit var sex år, dog fadern, och modern var sjuklig, så Margit och hennes två år yngre syster står antecknade i kyrkboken som »Utfattige«. De fick växa upp hos släktingar, och Margit kom tidigt i tjänst. År 1858 gifte hon sig med den 41 år äldre Nils Kalle från Rothagen men blev änka redan 1868 med fyra små barn att ensam försörja. Av barnen blev den äldsta, Anders 12 år, kvar i Stockholm 1870, kanske som lärpojke, kom tidigt ut på sjön, for till Amerika, tog värvning, och stupade i boerkriget. Brodern Nils tog tjänst i Mora Noret liksom Karin, och när hon gifte sig 1888 och flyttade till Bergkarlås, flyttade också modern dit. Hon var sedan vallkulla i Daddbo i många somrar åt bönderna i byn. Senare övertog dottern Karin den sysslän. Båda var ordentliga och omtyckta för sitt glada och hjälpsamma sätt. Systemen Mejt blev kvar på Soll, gifte sig med Håll Olov Jönsson i Bengtsarvet och fick två söner, Jöns och Anders.

L.S.